

En rejse i Selmers Bibliotek

Af Eddie Danielsen

Digitalisering af Selmers Bibliotek

En donation fra Poul M. Assenss Fond har gjort det muligt for Museum Overtaci, Aarhus Universitetshospital, Risskov, at prioritere arbejdet med indscanning og digitalisering af psykiateren Harald Selmers naturvidenskabelige bogsamling. Museum Overtaci er, med baggrund i et samarbejde med AU Library, Risskov, de glade modtagere af 447.700,- kr., givet til formålet.

Selmers bibliotek består af ca. 400 bogtitler samt en række småskrifter. Det er alle bøger, som er indkøbt af, eller foræret til, Harald Selmer, den første leder af Den Nørrejydske Helbredelsesanstalt for Sindssyge; nu Aarhus Universitetshospital, Risskov. Harald Selmer var en hovedkraft i moderniseringen af dansk psykiatri i midten af 1800-tallet. Selmer indsamlede målrettet europæisk litteratur om psykiatri, lægevidenskab og beslægtede emner.

Litteraturen i bogsamlingen, testamenteret til Hospitalet ved hans død i 1879, udgjorde fundamentet for Harald Selmers psykiatriske teori og praksis. Dermed har de bidraget væsentligt til den fysiske udformning af anstalten i Risskov og de principper, der lå bag ved åbningen i 1852.

Johan Christian Dahl (1788-1857): "Københavns Havn i Maanelys", 1846
Her ser vi en samtidig fremstilling af byen og havnen, som den så ud, da psykiateren Harald Selmers forlod den på vej ud på sin europæiske rejse i 1847-48. En række af titlerne i Selmers Bibliotek er indsamlet undervejs. J. C. Dahl var en hovedskikkelse blandt Guldalderens nationalromantiske malere. Her fremstiller han havnen i månens skær under dramatiske drivende skyformationer. Der arbejdes stadig på kajkanten, og i havnebassinet ser vi flere mindre, bemandede fartøjer i aktivitet. Bag pakhus og kraner er Frelserkirkens tårn et centralt element.

Dette gælder også for de efterfølgende helbredelsesanstalter i hhv. Oringe ved Vordingborg, som åbner i 1858, og Kurhuset ved Skt. Hans ved Roskilde, som åbner dørene i 1860.

Selmer spiller en væsentlig rolle i udformningen af begge anstalter. Han sidder i byggekomiteen for begge og besidder den største nationale ekspertise, hvad angår indretningen af en tidssvarende anstalt.

En skatkiste af værker

Selmers Bibliotek er en skatkiste af værker, som i deres

sammenhæng giver en mængde indfaldsvinkler til datidens store debat om at skabe en ny og mere human indretning af sindssygevesenet og dets institutioner. Den sætter naturligvis også nutidens psykiatri-debat i perspektiv.

Der er flere grunde til at digitalisere samlingen: Mange af bøgerne er i så dårlig bevaringstilstand, at de næppe fremover tåler et fysisk udlån. En anden grund er naturligvis en nemmere og hurtigere adgang til teksterne. Man kan også kalde det en demokratisering af viden.

Flere aktører

Vi foretager løbende under det fremadskridende arbejde et check på, hvilke titler, der allerede er tilgængelige digitalt på nettet. En række af de titler, som allerede findes digitalt, er indscannet af Google og findes som Google books (gratis E-bog). De kan typisk downloades som komplet webside, PDF-filer og til tider som aktive tekstdokumenter. Google er en enorm aktør og digitaliserer litteratur med en overvældende hast og ressourcer. Imidlertid er tekstdokumenterne, når det drejer sig om ældre faglitteratur, øjensynlig

Et tog forlader banegården i Heidelberg i 1840. Her har Harald Selmer passeret på sin rejse fra anstalten Illenau ved Achern, tæt på Strassburg til anstalterne Eichberg og Eberbach nordøst for Heidelberg

oftest ikke korrekturlæst og fremstår helt råt, altså med et væld af indlæsningsfejl, og i mange tilfælde er de nærmest ubrugelige for fremtidig forskning. Når det gælder centrale titler i Selmers Bibliotek, vælger vi derfor at producere vores egen version. Enkelte andre titler i Selmers samling er digitaliseret af eksempelvis europæiske universitetsbiblioteker. De foreligger typisk i en bedre bearbejdet version end Google's materiale.

På Museum Ovaraci mener vi, at et grundigt forarbejde og korrektur af materialet – tro mod forlægget – er den farbare vej. Den er så også tilsvarende tidskrævende, specielt for en institution som vores med begrænsede ressourcer.

Det arbejde, vi på Museet udfører, vil medføre, at en række af titlerne fra Selmers Bibliotek, særligt dem med specielt lokal, eller national, interesse, fremover vil kunne findes optisk indlæst, altså som aktiv tekst. Andre vil findes som indscanninger. Endelig har vi prioriteret at konvertere en række hovedværker, typograferet med gotisk skrift, til latinsk skrift.

Man kan se de første resultater af vores indsats med at gøre Selmers Bibliotek tilgængeligt på adressen: www.selmersbibliotek.dk Her linker vi også til andre aktørers digitalisering af titler i Selmers Bibliotek.

Rejsende i psykiatri

Vi har prioriteret at digitalisere en række af de europæiske

hovedskikkelsers væsentligste udgivelser, fortrinsvis i engelske eller tyske udgaver. Det drejer sig om personer og værker, som har bidraget væsentligt til moderniseringen af debatten om psykiatrien og behandlingen af psykisk sygdom i det 19. århundrede. Specielt indretningen af helbredelses- og plejeanstalten er et hovedtema.

Tre på rejse

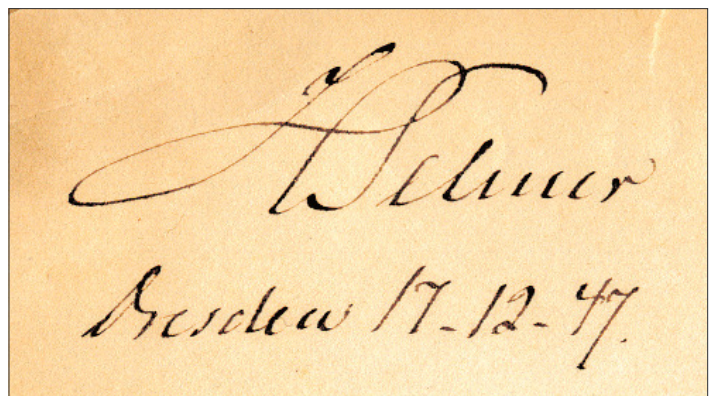
Det første spor, vi har fulgt, er imidlertid nationalt: Det drejer sig om titler af Harald Selmer og to tidligere danske rejsende ud i europæisk psykiatri: Johan Wilhelm Wendt, som rejser allerede i 1826, foruden Jens Rasmussen Hübertz, som er på farten i årene 1841-42. Hübertz er Selmers væsentligste konkurrent til positionen som lederskikkelsen i dansk psykiatri ved etableringen af "moderne" anstalter i Danmark i midten af 1800-tallet.

Møder undervejs

Selmer besøger en række anstalter på kontinentet og i Storbritannien på sin psykiatriske studierejse i vinteren 1847-48 og møder i flere tilfælde de residerende psykiatere, som også figurerer som forfattere til en række af de titler, som vi i dag møder i Selmers Bibliotek.

Damp under kedlerne

Med hovedfokus på Selmer vil vi behandle de tre rejser i Museum Ovaracis kommende psykiatrihistoriske særudstilling med titlen: "Rejsende i psykiatri" og et festskrift, med samme titel for at markere 200 året for Harald Selmers fødsel d. 18. marts 1814. Her kommer vi samtidig på en rejse gennem Selmers Bibliotek. Vi kommer rundt på kontinentet – og over Kanalen til England og Skotland – med både vind i sejlene og damp under kedlerne. Fremdriften leveres af den kon-

"H. Selmer, Dresden – 17.12. 47"

Signaturen her er en god dokumentation af Harald Selmers besøg på anstalten Sonnenstein, kort før julen 1847. Signaturen finder vi i et digert trebindsværk om Sonnenstein, udgivet i 1829.

Sonnenstein er placeret i et klassisk tysk landskab: på en klippetop, skuende ud over byen Pirna og floden Elben. Maleriet af fæstningen Sonnenstein er udført af den venetianske maler, Bernardo Bellotto (1720-1780). Han var i en periode hofmaler i Dresden, ikke langt fra Sonnenstein. Omkring 1750 udførte han et større antal malerier herfra. I 1811 omdannes fæstningen til den helbredelsesanstalt, som Selmer besøger i 1847.

tur af den europæiske ekskursion til en række europæiske helbredelses- og plejeanstalter, som leveres af Selmer, Hübertz og Wendts egne rejsedagbøger, foruden gennem påskrifter og signaturer i en række skrifter i Selmers bogsamling.

Rejsen udfoldes i en samtidig kulturhistorisk sammenhæng. Vi beskæftiger os med periodens samfundsmæssige og politiske rørelser.

Til formålet benytter vi os, med stor fornøjelse, af billedkunstens og litteraturens gengivelser – af både sekundet, inden den gamle verden går af lave og den nye, mere flimrende og forbifarende virkelighed, som den skabes ind i.

Den nye teknologi, specielt dampkraften, der både er den væsentligste aktør i skabelsen af et moderne samfund og gør det muligt at tilbagelægge store afstande med en hidtil uset hastighed og komfort, er et hovedtema. Den er af afgørende betydning – både for den enkelte rejsendes mobilitet, og samhandel og transport i det store billede.

Med kursen sat mod Kiel og kontinentet

Fikspunktet for det hele er den efterårsdag i 1847, hvor Harald Selmer pakker kufferten og, med sin rejseinstruks og notater i lommen, går ombord på damperen i Københavns havn med kurs mod Kiel og Europa.

Ny teknologi accelererer i 1847 rejsen ud i den fysiske verden. I 2013 accelererer de nye medier – internet og digitalisering, med svimlende hastighed rejsen ind i ordets, lydens og billedets verden.

Sideløbende med sin store fascination af den ny teknologi og dens muligheder var Harald Selmer tidligt ude med at advare mod den nye verdensorden og dens støj på linjen – “information overflow”, hastværk og konflikter. Han er allerede i midten af 1800-tallet af den overbevisning, at alt dette producerer en højere frekvens af menneskelige ofre, som udmøntes i et voksende behov for psykiatriske sengepladser.

Om den nye form for digital støj på linjen og en begrænset mængde offline-eksistens er traumatiserende, vil vi overlade til andre at bedømme. Rejsen ind i stoffet i de digitale medier rummer i bedste fald et uimodsigeligt potentiale, og for mange, en uimodståelig dynamik og fascinationskraft.

I dele af den akademiske verden betragtes de nye muligheder for studier og forskning online stadig med en vis tøven og modvilje.

Man må nok indstille sig på, at kombinationen af fysiske, primære kilder og de digitale er en potent cocktail, som er kommet for at blive.